

*Joost Robbe
Postdoc
Institut for Kommunikation og Kultur
Afdeling for Lingvistik, Kognitionsvidenskab og Semiotik
Aarhus Universitet*

De hollandske kolonisters oprindelse kan med stor sikkerhed spores til området omkring byen Hoorn, der ligger nord for Amsterdam. Maleriet »Gezicht op Hoorn« viser byen fra søsiden og er dateret 1622. Kunstneren hedder Hendrick Cornelisz Vroom, og billedet tilhører Westfries Museum i Hoorn.

Sproglige forbindelser mellem Amager og Nordholland

Et sprogvidenskabeligt svar på Holland eller Flandern-spørgsmålet

Det er velkendt, at Amager omkring 1520 blev mål for indvandring af nederlandske kolonister. I kraft af et privilegiebrev udstedt af Christian 2. (1481–1559, konge 1513–1523) fik de helt fra begyndelsen meget favorable livsvilkår, så de gennem flere hundrede år levede i deres eget lukkede samfund ved Store Magleby (eller »Hollænderbyen«).

I de sidste årtier er der dog opstået tvivl om kolonisternes præcise oprindelse inden for de daværende Nederlande: nogle mener, at de kom fra Nordholland, den nordlige del af det historiske grevskab Holland, mens andre mener, at de kom længere sydfra, nemlig fra Flandern i det nuværende Belgien.¹ Hovedargumentet for den sidstnævnte opfattelse er, at der i 1500-tallet ikke var nogen grøntsagsdyrkning af særlig betydning i Nordholland, hvilket synes at harmo-

nerede dårligt med, at de nederlandske kolonister har ry for at have introduceret gartneriet i Danmark.² Til gengæld fandtes der netop i Flandern et landbrug præget af grøntsagsdyrkning.

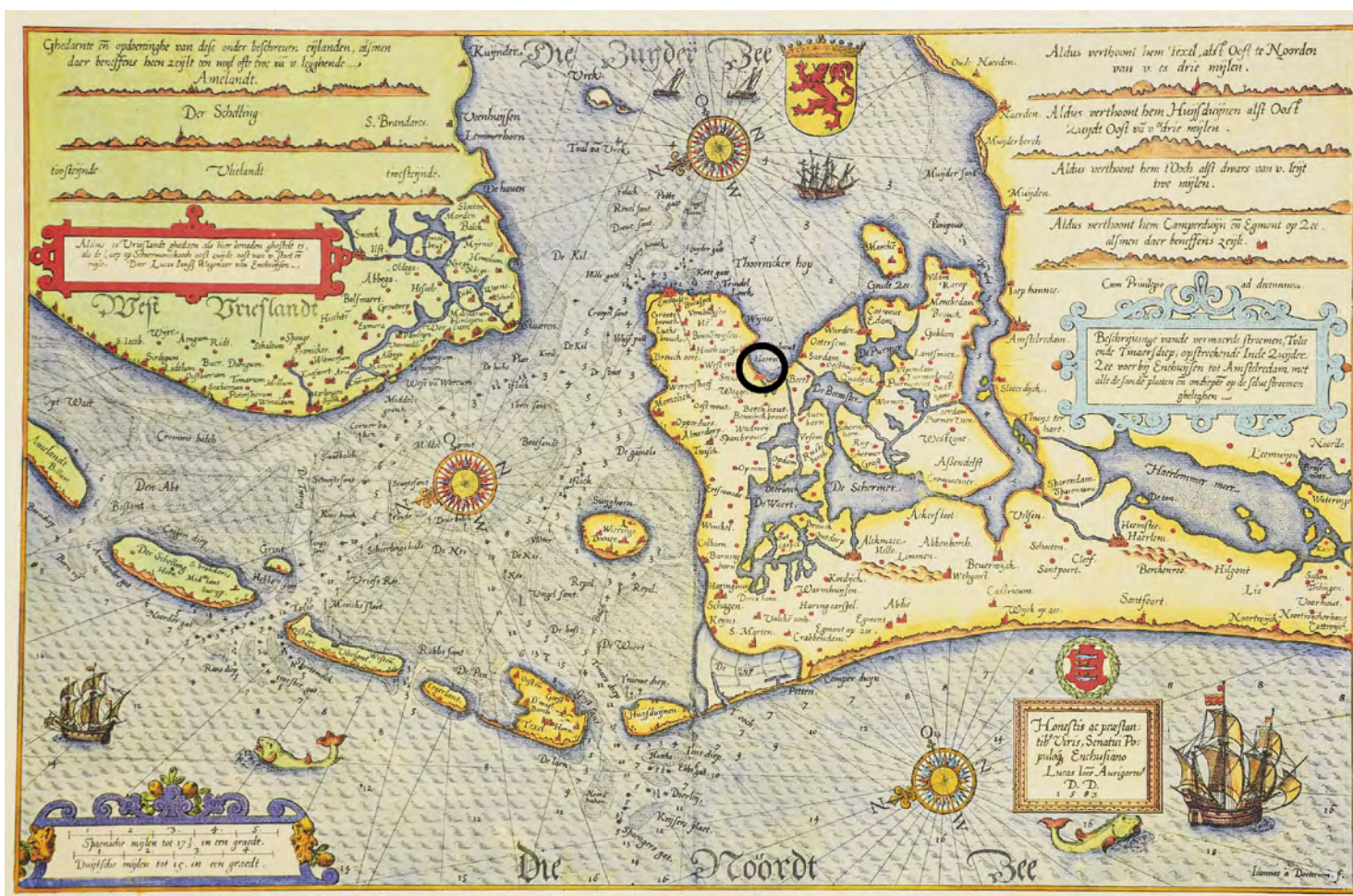
I denne artikel vil jeg gerne bidrage til at løse denne kontrovers, idet jeg først vil forsøge at påvise, at det overleverede udkast til Christian 2.'s privilegiebrev (1521) byder på stærke argumenter for kolonisternes hollandske oprindelse, samtidigt med at der findes historiske dokumenter i nederlandske arkiver, der peger på, at de første kolonister stammer fra området omkring byen Hoorn i Nordholland. Efterfølgende vil jeg fastslå, at der endog er enkelte dialekt-historiske spor på Amager, der fører til Nordholland. Det væsentligste sproghistoriske argument er imidlertid en detaljeret analyse af de første kolonisters navne, der i sidste ende bekræfter Nordholland som kolonisternes hjemsted.³

Privilegiebrevet

Da Christian 2. skulle forlade Danmark i 1523, tog han en betragtelig del af det kongelige arkiv med sig.⁴ Dette arkivmateriale, som senere blev udvidet med materiale fra Christian 2.'s ophold i Nederlandene, blev overdraget til kongens svigersøn, den senere kurfyrste Frederik 2. af Pfalz (1482–1556), og under Trediveårskrigen overført til Amberg i Bayern og derfra i 1825 til Bayerische Staatsbibliothek i München. I 1829 blev materialet i første omgang sendt til Norge, hvorfra det med enkelte undtagelser af flere omgange (1834, 1929 og 1939) blev sendt til Rigsarkivet i København, hvor det nu opbevares som en enhed med betegnelsen *München Samling*.⁵

I denne München Samling har der siden 1834 været et udkast til et privilegiebrev til nederlandske bønder, affattet på nederlandsk, udstedt af Christian 2. og tidsfæstet til 1521, hvori kolonisterne stort set får foræret hele Amager, undtagen Dragør. Bilagt dette udkast findes desuden en navneliste kaldet *Amagerregistret*, hvori der er opført navne på personer fordelt på de forskellige byer på Amager (undtagen Dragør). Personnavnene i Amagerregistret er genstand for den analyse, som jeg præsenterer nedenfor.⁶

I udkastet til privilegiebrevet bruges adjektivet *hollan(t)s(ch)* (i modsætning til *vla(e)msch*) tre gange. Der står, at kolonisterne får lov til at *leuen ende rechten heur near hollants recht als zy nu hebben, ende nyet naer die deensche rechten* (leve og rette sig efter hollandsk ret, som de har nu, og ikke efter dansk ret). Desuden kan de fordele det land, de fik foræret *naer haer eygen hollantsche wyse* (på deres egen hollandske manér). Til slut nævnes, at de frit kan fiske, undtagen når det handler om *visch die ons mit rechte toevalt naer hollansche wyse* (fisk, der tilhører os [kongen] efter hollandsk ret).⁷ I alle disse tilfælde kan *hollan(t)s(ch)* ret (eller manér) ikke referere

Kort over det nordlige Holland, udarbejdet af Joannes van Doetecum, 1580. Øst er opad og byen *Hoorn*, der er central for Holland eller Flandern-spørgsmålet, er markeret med den sorte cirkel.

til andet end den jurisdiktion, der gælder i grevskabet Holland. På den tid fandtes der ikke et ensartet retssystem i Nederlandene, og jurisdiktionen var varierende inden for de forskellige grevskaber og hertugdømmer, således at man ikke kunne bruge *hollan(t)s(ch)* som synonym for enhver lovgivning i Nederlandene. Udtrykkene *naer hollants recht* og *naer hollan(t)sche wyse* må derfor være synonyme med »i henhold til de love, der gælder i grevskabet Holland«.

Kolonisternes oprindelse i dansk historieskrivning og Holland eller Flandern-kontroversen

Den første danske historiker, der udtaler sig om de nederlandske kolonisters oprindelse, er Arild Huitfeldt (1546–1609). I 1569 beretter Huitfeldt helt præcist, at Christian 2. lod:

forhandle vdi Vatterlandene vdi Holland / At hid skulde indkomme nogle Hollender at bo / huilcke hand tilsagde stor Frihed / Oc paa Foraarit 1516. [sic] kom her nogle ind / huilcke

*hand indgaff en By paa Amage / at bo paa / kaldis Hollender Byen.*⁸

Vatterlandene eller »Waterland« på nederlandsk er et område nord for Amsterdam i det historiske grevskab Holland. Det strækker sig ud langs Zuiderzee, en bugt ved Nordsøen, og omfatter byerne Monnikendam, Volendam og Edam samt den lille ø Marken. Dets sydlige grænse til Amstelland (med byen Amsterdam) udgøres af den lille flod IJ, dets vestlige grænse til Kennemerland af den østlige Zaanbred, og dets nordlige grænse dannes af det vestfrisiske ringdige mellem Alkmaar og Hoorn. Alt, hvad der ligger inden for dette ringdige (inklusive byen Hoorn), kaldes for Vestfriesland. Det er vigtigt at bemærke, at Vestfriesland i begyndelsen af 1500-tallet var en del af grevskabet Holland, ligesom det i dag stadigvæk er en del af den moderne provins Nordholland i Nederlandene (og ikke af provinsen Friesland).

I midten af 1600-tallet betegner Arent Berntsen (1610–1680) de nederlandske kolonister mere generelt som »Hollænder af Herkomst«, medens Mikkel Hansen Jernskæg (1654–1711) betegner dem som »West-Friiser« (vestfrisere).⁹ Disse gamle historiografiske kilder – de ældste, der findes om nederlændernes bosættelse på Amager – peger altså på Waterland eller Vestfriesland (begge i Nordholland) som kolonisternes hjemsted; i hvert fald er der ikke tale om Flandern.

Tvivlen om kolonisternes oprindelse skyldes i første omgang, at den belgiske arkivar Emile Vanden Bussche (1840–1909) i 1879 publicerede en artikel i tidsskriftet *La Flandre* med titlen *L'île d'Amac, colonie flamande en Danemark au XVI siècle* og to år senere en bog med den noget mere forsigtigt formulerede titel *Flamands et Danois*, i hvilke han fremsatte den hypotese, at kolonisterne kom fra Flandern i det nuværende Belgien i stedet for Holland.¹⁰ I et arkiv i Nieuwpoort (Flandern) havde Vanden Bussche fundet nogle – nu tabte – dokumenter om en ekspedition til København, som den tysk-romerske kejser Karl 5. (1500–1558) havde foranlediget i 1536. Kejser Karl herskede på dette tidspunkt over Nederlandene. Af disse dokumenter fremgik det ifølge Vanden Bussche, at en bestemt Bouden van der Helle »warmoeser« (dvs. gartner) rejste til Danmark »à la suite de Sa Majesté la reine Isabelle,« hvor han slog sig ned på en ø nær København.¹¹ »Sa Majesté la reine Isabelle« må være Isabella af Østrig (1501–1526), kejser Karls søster, der var opvokset i Mechelen og var gift med Christian 2. fra 1515 til sin død i 1526. Samme dokument nævner også, at Bouden allerede var død i 1536.¹² I et andet dokument er der tale om en gartner ved navn Willem de Cupere fra omegnen af Nieuwpoort, der sammen

med sin hustru Elisabeth Valejo var rejst til Danmark i sommeren 1519, og hvis fem børn var »*établis en Danmark en Amargien*«. ¹³ Det betyder altså, at der i begyndelsen af 1500-tallet boede to flamske gartnere i Danmark. En af dem boede sandsynligvis på Amager, mens den andens børn helt sikkert boede på Amager. Intet tyder på, at Vanden Bussche kendte til den danske historieskrivning om Amager, men han vidste, at gartnerkolonien på Amager normalt blev betragtet som en hollandsk bosættelse. Sådan var det for eksempel i hans ældste kilde, *Le Grand Dictionnaire historique* (1674), af Louis Moreri (1643–1680), der taler om en »*village de hollandois*« (og ikke »*de flamands*«). ¹⁴ Med udgangspunkt i sine arkivalske kilder valgte Vanden Bussche dog at ignorere dette.

I 1938 lød der imidlertid helt andre toner fra den nederlandske historiker Jan van Hinte (1889–1948), der bestemt ikke mente, at Vanden Bussches opdagelser var tilstrækkelige for at kalde gartnerkolonien på Amager en flamsk bosættelse. Dette ville ifølge Van Hinte implicere, at man ikke kun var blind for hele den danske historieskrivning om Amager, men også for den kendsgerning, at navnene Van der Helle og De Cupere slet ikke findes i Store Magle-

Den nederlandske historiker, Jan van Hinte, besøgte Danmark i 1930. Han fotograferede torvekoner i amagerdragter i København, men han var også i Store Magleby. Her er hans foto fra Amagermuseet, hvor kustoden står i døren, og tre Dragørkoner er opstillet ved brønden. Historisk Arkiv Dragør.

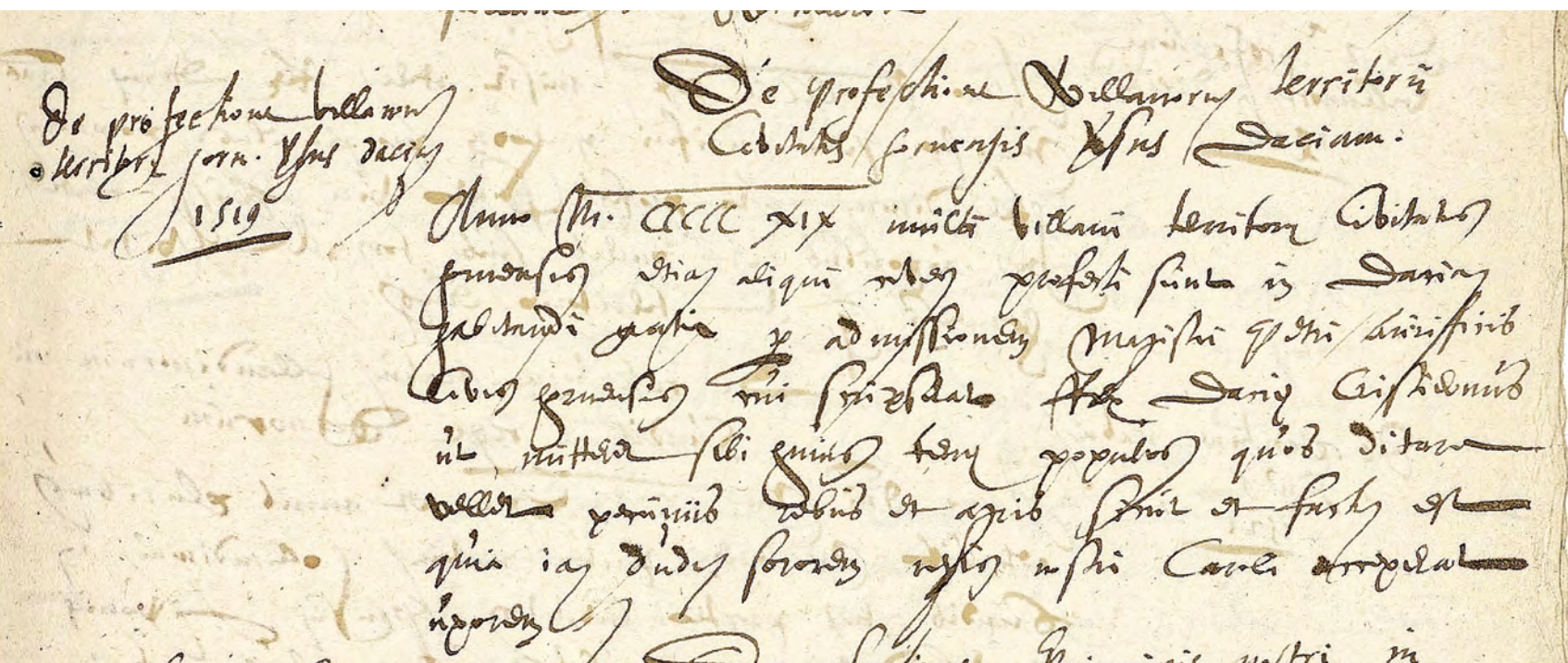
bys kirkebøger (1640–).¹⁵ Efter Van Hintes opfattelse var det derfor hollændere, der helt uafhængigt af flamlændere, havde grundlagt den nederlandske koloni på Amager.¹⁶ Desuden så Van Hinte et yderligere bevis for kolonisternes hollandske oprindelse i deres navne, både for- og tilnavne, som »*geheel overeen [komen] met die, welke nog tegenwoordig in Noordholland, vooral in Westfriesland gebruikelijk zijn*« (svarer fuldstændig til dem, der stadigvæk [i 1938] er almindelige i Nordholland og i Vestfriesland i særdeleshed).¹⁷ Som eksempler nævner han Wibrandt Jansen, Isbrandt Tönnesen, Pitter Gjertsen, Jacob Willumsen og Gert Jacobsen; som populære drengenavne Krelis, Wibrandt, Martius, Willum, Sibrandt, Dirich, Eisbrandt, Cornelis, Teunis, Gerrit, Rejr; som populære pigenavne Thrijn, Trineke, Martje, Gerritje, Diwer, Neel og Griet. Disse navne skulle være »*typisch Noordhollandsch*«. ¹⁸ Men fordi Van Hinte ikke var navnekender, blev det ved denne uforpligtende kommentar.

Vanden Bussches hypotese blev dog aktuel igen i 2013, da Lis Thavlov, arkivar ved Dragør Lokalarkiv, og Willy Van Hoof, en belgisk amatørhistoriker med speciale i gartneriets og landbrugets historiske udvikling, udgav bogen *Vlaamse tuinders en Hollandse boeren in Denemarken in de zestiende eeuw* (Flamske gartnere og hollandske bønder i Danmark i 1500-tallet).¹⁹ I denne bog påpeges det, at der ikke blev drevet havebrug og gartneri af særlig stor betydning i Waterland i begyndelsen af 1500-tallet på grund af hyppige oversvømmelser. Derfor var det ifølge Thavlov og Van Hoof oplagt, at de nederlandske kolonister på Amager stammer fra Flandern, hvor der fandtes et landbrug præget af grøntsagsdyrkning.²⁰ Denne teori var imidlertid baseret på, at kolonisterne kom fra Waterland, og ikke fra Vestfriesland. En nylig undersøgelse af det historiske landbrug i Holland for eksempel, viser at der netop omkring byen Hoorn i det sene 1400-tal fandtes en blomstrende specialiseret grøntsagsdyrkning.²¹ Til sidst er det værd at bemærke, at Thavlov og Van Hoof tilsyneladende ikke kendte til de historiske dokumenter i nordnederlandske arkiver, som jeg behandler i følgende afsnit.

Krøniken fra byen Hoorn i Vestfriesland (1526)

I 1959 publicerede Wim Heeres en artikel i det lokalhistoriske tidsskrift *West-Frieslands Oud en Nieuw* (1959), hvori han gjorde opmærksom på, at en anonym latinsk krønike fra 1500-tallet (herefter: krøniken), der i dag opbevares i Haarlem (Noord-Hollands Archief, 176, nr. 1540), kunne give svar på spørgsmålet om, hvor kolonisterne på Amager præcist kom fra.²²

Krøniken med titlen *Brevissima Chronologia et Topographia Ecclesiarum et Conventuum civitatis Hoernensis* dækker perioden 1330–1526 og består af to dele.

Tekststykke fra den
latinske krønike.
Noord-Hollands Archief.

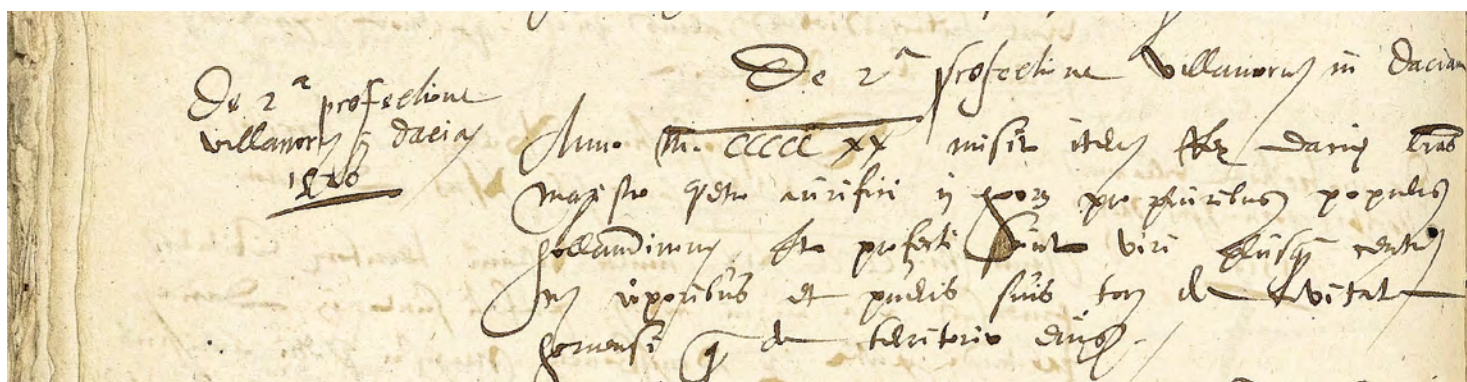
I første del beskrives alle kirker, klostre og andre religiøse institutioner i byen Hoorns historie (fol. 79r–84v).

I anden del beskrives byen Hoorns historie indtil 1526 i en form for punktuel fremstilling af et antal historiske begivenheder (fol. 85r–95r).²³

Især følgende punkter er vigtige:

(1) fol. 93r: Anno M.CCCCXIX multi villani territory Civitatis Hornensis etiam aliqui cives profecti sunt in Daciam habitandi gratia per admissionem Magistri Petri Aurificis civis Hornensis cui scripserat Rex Daciae Cristiernus ut mitteret sibi huius terrae populos quos ditare vellet pecuniis rebus et agris sicut et factum est guia iam dudum sororem regis nostri Caroli acceperat uxorem.

I 1519 rejste mange bønder og også nogle borgere fra byen Hoorns retsområde til Danmark for at bo der, under mægling af mester Pieter Goudsmid, borgmester i Hoorn, efter at den danske konge, Cristiernus, havde opfordret ham til at sende folk ud af dette land, som kongen ønskede at skænke penge, varer og jord (hvad der også er sket), eftersom kongen kort forinden havde taget søsteren til vores kong Karl til hustru.

(2) fol. 93v: M.CCCCXX misit iterum Rex Daciae litteras Magistro Petro Aurifici in Hoorn pro pluribus populis Hollandinorum. Et profecti sunt viri plusquam centum cum uxoribus et pueris suis tam de Civitate Hornensi quam de territorio eius.

Tekststykke fra den latinske krønike. Noord-Hollands Archief.

I 1520 sendte kongen af Danmark igen et brev til mester Pieter Goudsmid i Hoorn vedrørende [udvandringen af] flere hollændere, og dengang tog mere end hundrede mænd med deres koner og børn afsted både fra byen Hoorn og fra byens retsområde.

Ikke kun får vi her at vide, at Christian 2. faktisk inviterede bønder fra Holland til Danmark for at skænke dem varer og jord, men også *hvordan* det skete (gennem mægling ved Pieter Goudsmid, borgmester i Hoorn), *hvorfor* (som en del i forhandlingerne ved ægteskabet mellem Christian 2. og Elisabeth af Østrig), og *hvornår* (i henholdsvis 1519 og 1520). Det drejer sig om to »bølger«. Den første har vi ikke tal på, men den andens omfang specificeres i krøniken som mere end hundrede mænd med koner og børn. Ifølge krøniken var der blandt udvandrerne også hollændere fra det bredere område omkring byen Hoorn, og det er derfor ikke umuligt, at der var folk fra Waterland blandt kolonisterne. Under alle omstændigheder er der kun tale om hollændere.

Spørgsmålet er nu, hvad der kan bidrages med fra en sproglig vinkel til debatten om kolonisternes oprindelse, nu hvor i 2021 femhundredårsdagen for bosættelsen bliver fejret. I resten af denne artikel vil jeg fokusere på sprogligt materiale, i første omgang på enkelte udvalgte låneord af nederlandsk oprindelse på moderne Dragørmål.²⁴

Låneord af nederlandsk oprindelse på Dragørmål

På Historisk Arkiv Dragør findes en mappe med overskriften »C 353-89 Dialekt«, hvori der ligger en ordliste af skoleinspektør

Oluf Carl Egerod (1888–1968) med eksempler på Dragørmål, som han sendte til overbibliotekaren på Dragør Bibliotek i 1961. Listen er fordelt på »særlige ord«, »særlige udtryk«, »lyde« og »stedsbetegnelser«. ²⁵

To ord i Egerods liste er særlig relevante, fordi de med stor sandsynlighed kan forbindes med (historisk) regionalsprog i Nederlandene:

1. Et »særligt ord«, som Egerod mærkede som værende af »nederlandsk« oprindelse, nemlig fuglenavnet *muske* (spurv).
2. Stedbetegnelsen *Vierdiget*.

Den almindelige gråspurv hedder på moderne nederlandsk standardsprog *mus(ch)* med palatalt /ɣ/. I Dragørmål måtte ordet dog have haft velart /ɔ/ eller /u/, ellers havde Egerod nok transskriberet ordet *möske*, *möske* eller *myske* (som han plejer at gøre ved palatalt /ɣ/) i stedet for *muske*. Det skal nævnes, at Egerod var meget nøjagtig i sin gengivelse af udtalen. For eksempel ved ordet *mösse* (hue) oplyser han, at vokalen »udtales som y,« og også ved ordet *mye* (en tiltale til en gammel kone) noterer han flittigt, at dette ord er »nærmest udtalt *mö*.« Det er derfor meget usandsynligt, at han ved netop *muske* skulle have undladt at tage hensyn til udtalen.

Ordet *mus(ch)* har en lang, veldokumenteret historie i nederlandsk, eftersom det (i sin gamle form *musca*) forekommer i de *Wachtendonckse Salmer* fra det 10. århundrede. ²⁶ Det forekommer også i tysk, dog stort set begrænset til området vest for Rhinen. ²⁷ Da den hollandske dialektolog Jacobus van Ginneken (1877–1945) i mellemkrigstiden tegnede et fonologisk dialektkort over ordet *musch* på grundlag af en rundspørge fra 1924, bemærkede han, at formen *mosk* – med velar vokal og *k* – var typisk for Vestfriesland, Friesland og den lille ø Ameland. ²⁸ Van Ginnekens bemærkning er ikke uden konsekvenser. Den hjælper med at udpege Vestfriesland som hjemsted for de nederlandske kolonister på Amager.

Stednavnet *Vierdiget* betegner et historisk tangdige, bygget af strandtang, sten og jord. I 1960'erne var der stadigvæk enkelte dele bevaret. I Dragør findes der en bevaret rest på Harevængets nordre vejside ved Møllevvej og på strandengen nedenfor, hvor Krudttårnsvejs forlængelse støder til den såkaldte høje vej. ²⁹ Også i dette tilfælde er forbindelsen med det nederlandske sprog indlysende. Egerod (1961) sætter selv stednavnet *Vierdiget* i forbindelse med det nederlandske substantiv *wierdijk*, eftersom nederlandsk *wier* betyder »tang« på dansk. Denne etymologiske forklaring er nu almindeligt anerkendt. ³⁰ I modsætning til Danmark, hvor tangdiger forekommer mere landsdækkende, er de nederlandske tangdiger et typisk

D R A G Ø R M Å L E T .

Nogle særlige ord.

Muske=spurv, nederlandsk mus(ch).

paskeroskens, maliskens, lunkens. Endelsen er diminutivendelse, formindskelsesendelse, s er flertalsendelse, men ordene bruges i ental.

paskeroskens er nikkende købjælde, der vokser i "grushullerne". Næppe afledt af nederlandsk påsche eller pæsche, påske, snarere af pasche, eng, græsgang, altså enggroslil.

maliskens, bellis, tudsindfryd, nederlandsk madeliefje, kommer sikkert af maghet-lieve, jomfru kære, altså jomfrukærlil: jomfruen er Marie, på norsk hedder blomsten mariblomme.

lunkens, oprindelsen er ikke udredt endnu. (af "lonke, klump?)

Oluf Egerod (1888–1968) var skoleinspektør i København men vokset op på Dragør Skole, hvor hans far var lærer. Optegnelserne over Dragørmålet lavede han nok i en sen alder, men de bygger på de ord, han hørte som barn. Listen blev i begyndelsen af 1960'erne indsamlet af Dragør Museum og senere renskrevet på Dragør Bibliotek, som havde en skrivemaskine. Historisk Arkiv Dragør.

fænomen i forbindelse med Vadehavet og den historiske Zuiderzee, der adskilte det historiske grevskab Holland fra Friesland. Men også sproghistorisk afslører stednavnet *Vierdiget*, at kolonisterne ikke kom fra grevskabet Flandern. Ikke blot kendte flamlænderne ikke til fænomenet »tangdige«, men de kendte heller ikke ordet *wier*; det fremgår af den berømte leksikograf Cornelis Kilians ordbog (1499), at betegnelsen *wier* for »bændeltang« i nederlandsk omkring 1500 kun anvendtes i grevskabet Holland, medens varianten *woer* brugtes i Zeeland, og *see-gras* var den almindelige nederlandske betegnelse.³¹

Selvom disse nederlandske leksikale lån i Dragørmålet i princippet også kan have været lånt senere, peger de ikke desto mindre i retning af Holland. Til gengæld er der ingen leksikologiske spor i Dragørmålet, det peger i retning af Flandern.

De vigtigste sproghistoriske argumenter for Holland som kolonisternes hjemsted baseres imidlertid på en onomastisk analyse af de første kolonisters navne, som jeg præsenterer i næste afsnit. Denne morfologiske og leksikalske analyse udelukker Flandern som kolonisternes hjemsted (jf. konklusionen i slutningen af artiklen).

Analyse af de første kolonisters navne i Amagerregistret

Amagerregistret er som nævnt bilagt udkastet til privilegiebrevet. I denne liste er der opført 164 navne på personer fordelt på de forskellige byer på Amager (undtagen Dragør): *West Suntbw* (Sundbyvester), *Oest Suntbw* (Sundbyøster), *Cleine Maekebw* (Maglebylille), *Timmerop* (Tømmerup), *Scheleghert* (Skelgårde), *Wldrop ende Wybrych* (Ullerup en Viberup – disse landsbyer er slået sammen i en

De hollandske stednavne omkring Store Magleby er stadig i brug. Selv om der ikke er mange spor af selve diget, som adskilte de dyrkede marker fra landsbyens fælled, har navnet »Vierdiget« overlevet i den moderne bebyggelse, der ligger, hvor diget engang gik. Beboerne lever på deres historiske arv såvel geografisk som sprogligt.

enkelt liste), *Tornbw* (Tårnby), *Casdrop* (Kastrup) og *Groete Ma-eckelbw* (Store Magleby).

For at lave plads til nybyggerne skulle oprindeligt hele øen ryddes, men efter Christian 2.'s landsforvisning i 1523 fik kolonisterne kun Store Magleby, der siden også blev kendt som »Hollænderby«. ³²

Amagerregistret spillede længe en underordnet rolle i historieskrivningen om Amager, både i Danmark og Holland. *Amagers Historie* (1907–1915) af Christian Nicolaisen (1857–1944), indeholder for eksempel kun en transskription af privilegiebrevet, men ikke af Amagerregistret, ³³ og i den hidtil mest omfattende nederlandske undersøgelse af landbrugskolonien på Amager, *Een Nederlandsche Nederzetting in Denemarken* (1938) af Jan van Hinte bliver Amagerregistret end ikke nævnt.

Det var Mogens Strunge (1892–1970), præst i Tårnby i årene 1927–1962, der besørgede den første (og indtil videre eneste) udgave af Amagerregistret i 1958. ³⁴ Den lille bog har et særligt layout: Det korte forord efterfølges af en række faksimiler af det originale dokument på de venstre sider, mens de tilsvarende højre sider består af hver to tekstkolonner, den første med en transskription af de nederlandske navne og den anden med en (dansk) normalisering deraf. Fornavne som *Hendrick* vises her for eksempel som *Henrik*, *Gherrit* som *Gerdt* og *Pieter* som *Peter*, mens de nederlandske binavne på *-(s)* omdannes til binavne med *-sen* suffiks, for eksempel *Derrickss* til *Dirchsen*, *Frerickss* til *Frederiksen*, *Harrickss* til *Harriksen*, *Jacops* til *Jacobsen* og *Pieterss* til *Petersen*. ³⁵ Strunges bog slutter med et kort efterord, hvori han anbefaler et par nederlandske opslagsværker som værktøjer til onomastisk forskning, uden at han selv analyserer navnene.

I hvert fald fik Strunge tildelt Amagerregistret en vigtig rolle i debatten om kolonisternes præcise oprindelse inden for de daværende Nederlande, idet han afsluttede sit forord med:

»As names, types of people and customs show, the settlers were Dutchmen, and West Frisians – and also a few Flemish.« ³⁶

Efter at Strunge havde fået kendskab til Vanden Bussches publikationer, havde han allerede omkring 1936 overbevist sig selv om, at flamlændere havde deltaget i koloniseringen. Han mente, at enkelte navne på Amager havde en flamsk oprindelse. ³⁷

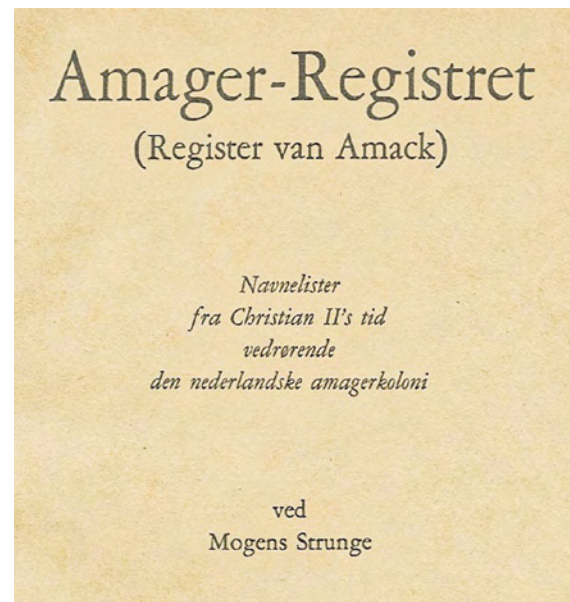
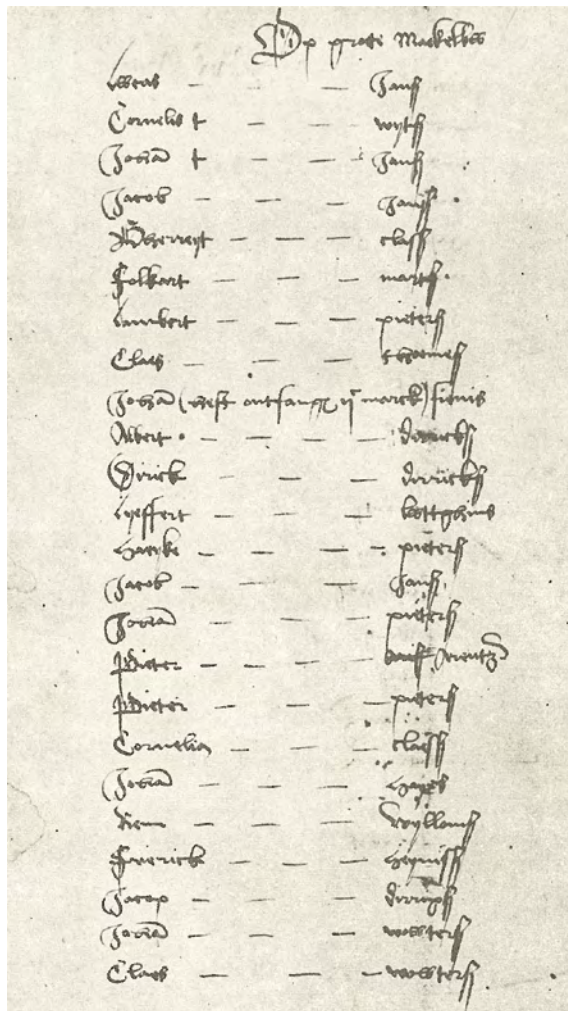
I 1987 publicerede Geerte de Vries en artikel om Amagerregistret med titlen *The Names of the First Immigrants from the Netherlands on the Danish Isle of Amager* i et særbind af serien *Københavnener Beiträge zur Germanistischen Linguistik*. ³⁸ De Vries påpegede, at der blandt navneformerne var mange frisiske, hvilket hun tilskrev

den kontinuerlige virkning af »*Frisian heritage*« i Holland og i Vestfriesland i særdeleshed, og nåede blandt andet derfor til den konklusion, at:

»*everything contained in the present material indicates [the] Holland/West Frisian origin of the first settlers from the Netherlands on Amager.*«³⁹

Selvom denne konklusion ikke i sig selv er forkert, rummer De Vries' undersøgelse dog betydelige mangler. Ikke blot udelader De Vries et antal navne (blandt andet *Scholer* og *Tomshoff*), men hun begår også graverende klassificeringsfejl. Bare for at nævne de mest iøjnefaldende: det almindelige nederlandske fornavn *Claes* og det central-nederlandske fornavn *Gerrit* kan man – modsat hvad De Vries gør gældende – på ingen måde betragte som frisiske navne.

Det er også beklageligt, at De Vries (villedt af privilegiebrevet?) gentagne gange taler om 184 personer, mens Amagerregistret tydeligt nok kun indeholder 164 personnavne.⁴⁰ Det vigtigste er dog, at hun slet ingen opmærksomhed retter mod Strunges påstand, at der (kunne) findes flamske navne på listen. I lyset af Holland/Flandern-kontroversen skal en relevant analyse af Amagerregistret dog først og fremmest være rettet mod dette.

Mogens Strunge var præst ved Tårnby Kirke og beskæftigede sig meget med Amagers historie. Ikke mindst den hollandske indvandring interesserede ham, og i 1958 fik han på Munksgaards Forlag udgivet den hidtil upåagtede kilde, som *Amager-Registret* var. Den lille bog udkom med støtte fra en frøhandel i Kastrup og blev nok ikke en bestseller – men er til gengæld en vigtig kilde, når det gælder forståelsen af indvandrerens oprindelse. Udsnittet er en del af listens navne fra Store Magleby.

Siden De Vries' publikation i 1987 er der opnået større forståelse af, hvordan personnavne varierer i det nederlandske sprogområde, og det er nu muligt at lokalisere navnene i Amagerregistret på pålidelig vis enten i den nordlige (Holland) eller den sydlige (Flandern) del af sprogområdet. Især spredningen af historiske og moderne morfologiske efternavnstyper har vi nu stor viden om.⁴¹

I nedenstående undersøgelse vurderes de leksikale og grammatiske motiveringer af personnavnene i Amagerregistret i henhold til deres geografiske spredning. Der forsøges at besvare spørgsmålet om, hvorvidt navnene er regionale og dermed kan give vished for kolonisternes oprindelsesområde. Kom de fra Flandern eller Holland eller fra en anden del af sprogområdet?

For at besvare dette spørgsmål er naturligvis kun de navne relevante, der kan begrænses til en bestemt region. Navne, der er spredt ud over hele sprogområdet, giver ingen oplysninger om de personer, der bærer dem. Man kan for eksempel ikke, såsom Thavlov og Van Hoof hævder,⁴² på basis af fornavne som *Jan, Pieter, Willem, Claes, Cornelis* og *Dirk*, der fandtes overalt i Nederlandene, konkludere, at kolonisterne med disse navne faktisk kom fra Flandern. En kolonist på Amager, der hed *Willems*, kunne i princippet komme fra alle egne i Nederlandene.

Først undersøges – med hensyn til antallet af »mere end hundrede mænd« i den ovennævnte krønike – forholdet mellem personnavnene og antallet af personer. Derefter undersøges hvorvidt navneformerne svarer til et regionalt mønster. Derefter analyseres selve navneformerne. Først behandles fornavnene og dernæst tilnavnene (stednavne, erhvervsnavne og patronymika).

Antal navne vs antal personer

Registret omfatter 164 personnavne. Enkelte navne refererer dog sikkert til de samme personer. I Ullerup/Viberup listen læser man navnene *Folkar Frerickss* (l. 4) og *Claes Gerrizen* (l. 5) først på forskellige linjer, også ved siden af hinanden som *Claes Gerritzen* og *Volker Frerickss* på samme linje (l. 6). Det er ikke klart, hvorfor skriveren nævner disse navne to gange, men det kan skyldes uopmærksomhed ved kopiering af en kladde. En indikation af dette kan ses i Sundbyøsterlisten, hvor skribenten har gennemstreget navnet *Jacobss* i *Wyllom [jacobss] Carsis* (r. 21), sandsynligvis fordi han, efter han havde skrevet *Wyllom*, kiggede på den umiddelbart følgende linje, hvor navnet *Nanne Jacopz* (r. 22) står, og så kopierede det forkerte tilnavn. Også i tilfælde af *Pieter Ariss Arentzen*, en kolonist i Store Magleby, har skriveren først læst forkert, sandsynligvis fordi bogstavet *n* var utydeligt.

Der findes flere dubletter og endog tripletter i registret: *Johan*

Pieterss (Store Magleby, ll. 15, 26 og 27), *Claes Janss* (Tårnby, ll. 2 og 10; Maglebylille, l. 19), *Hendrick Dirksen* (Sundbyøster, ll. 9 og 14), *Jacob Janss* (Store Magleby, ll. 4 og 14), *Cornelius Pieterss* (Ullerup/Viberup, l. 10; Sundbyvester, l. 14; jf. også *Cornelis Pieterss* i Ullerup/Viberup l. 11), *Pieter Dirksen* (Sundbyvester, l. 9; Tømmerup, l. 14), *Pieter Freriex* (Sundbyvester, l. 10; Skelgårde, l. 2); 3. *Johan Janss* (Kastrup, l. 8; Store Magleby, l. 3), *Lambert Pieterss* (Store Magleby, l. 7; Kastrup, l. 4), *Pieter Pieterss* (Maglebylille, l. 2; Store Magleby, l. 17); med variation i ortografien: *Jacob Pieterss* (Maglebylille, l. 21) og *Jacop Pieterss* (Store Magleby, l. 30), *Derick Areys* (Sundbyøster, l. 5) og *Derick Aries* (Tømmerup, l. 5); 3. *Dirick Dirrickss* (Store Magleby, l. 11) og *Derick Dirrickss* (Skelgårde, r. 4).

På grundlag af navnene alene er det ikke muligt at fastslå, om disse dubletter eller tripletter refererer til de samme eller forskellige personer, men fordi de indeholder meget almindelige fornavne som *Johan*, *Pieter*, *Jacob*, *Derick*, *Cornelis* og de deraf afledte patronymika som *Janss*, *Pieterss* og *Dirrickss* (dvs. højfrekvente, polygenetiske navne med stor spredning), må det formodes, at det drejer sig om forskellige personer.

To personnavne er kvindenavne: *Cateriene Jacops* (Tårnby, l. 8) og *Trien Pieter Wylloms* (Tårnby, l. 12). Måske er også *Nanne Classz* (Sundbyvester, l. 12) og *Nanne Jacopz* (Sundbyøster, l. 22) kvinder, men det frisiske kønsneutrale fornavn *Nanne* bruges mere til mænd end til kvinder.⁴³

Sammenfattende kan man sige, at navnene i Amagerregistret refererer til mindst 146 og højst 162 personer, deriblandt mindst otte og højst fire kvinder. Hvis vi sammenligner disse tal med tallene i krøniken, kan vi antage, at der i 1519 udvandrede en mindre gruppe på cirka 50 og i 1520 en større gruppe på cirka 100 bønder.

Fornavne

Hvad meddeler kolonisternes fornavne om kolonisternes oprindelse?

På grundlag af oplysningerne i *De Nederlandse Voornamenbank* og i Van der Schaars reviderede *Woordenboek van Voornamen* kan man situere fornavnene i en bestemt region inden for det nederlandske sprogområde.⁴⁴ Der adskiller sig tre grupper:

1. Næsten halvdelen af fornavnene er almen-nederlandske, med en bred spredning og høj frekvens: *Albert*, *Bart*, *Cateriene*, *Trien*, *Claes*, *Cornelius*, *Cornelis*, *Dyrick/Dirick*, *Euert*, *Floeris*, *Frerick*, *Frans*, *Hendrick*, *Johan*, *Jacob/Jacop*, *Koen*, *Lambert*, *Lucas*, *Marten*, *Mathys*, *Pieter*, *Powwel*, *Willom*. Det er derfor ikke underligt, at hovedparten af personerne i Amagerregistret bærer et af disse fornavne.

2. En mindre gruppe fornavne forekommer især i den centrale del af de nuværende Nederlande, hovedsageligt i den nuværende provins/det daværende grevskab Holland: *Arent, Arys/Aries/Areys, Derick, Gherryt/Gherrit/Gherreit/Gherreyt/Ghewrt, Gherlich*.
3. Lidt over halvdelen af fornavnene er typisk frisiske, mens nogle af dem også forekommer i provinsen Groningen: *Broen* (også i Groningen), *Doede* (også i Groningen), *Folkar/Folkart, Harck/Herke* (førhen også i Holland), *Haeyke, Hylbrant* (også i Groningen), *Iff, Issebrant/Isebrant, Jeleis, Lyeffert, Lwttghin, Lowweris, Nanne, Meinert, Olbrant, Olfert, Pyel, Reyer, Ren, Ryck, Siebrant* (også i Groningen), *Syewert, Taedt, Thonis*.

De genkendelige hollandske navne i den anden og tredje gruppe bæres, i modsætning til de almen-nederlandske navne, hvert kun af én eller nogle få personer, men deres oprindelse kan der ikke være nogen tvivl om: De er klart nordnederlandske fornavne; i Flandern findes de ikke. Det store antal fornavne med en central-nederlandsk og frisisk oprindelse udelukker ikke kun Flandern som kolonisternes hjemsted, men gør det også meget sandsynligt, at de kommer fra (Nord-)Holland eller Vestfriesland i det gamle grevskab Holland.

Stednavne

Kun tre tilnavne refererer til den første navnebærers geografiske oprindelse: de toleddede personnavne *Willom Van Tessel* og *Pieter Van Egmont* samt det treleddede navn *Isebrant Dirickssen Tomshoff*, i hvilket toponymet *Tomshoff* er tilføjet patronymikonet *Dirickssen*.

Den slags tilnavne, hvis leksikalske motivering peger på migration, findes normalt relativt tæt på herkomststedet, idet migration over en kort afstand, ikke mere end cirka 30 km fra hjemstedet, var mere almindelig end migration over en lang afstand.⁴⁵ Herkomstnavnene *Van Tessel* og *Van Egmont* refererer til to steder i Nordholland: øen Texel og landsbyen Egmond, vest for Alkmaar. Tilnavnet *Tomshoff* er sværere at lokalisere. Man kan måske tænke på Tomshof i den frisiske kommune Nijefurd, der siden 2011 har været en del af kommunen Zuidwest-Friesland.⁴⁶

Også de få herkomstnavne peger altså i retning af Nordholland eller Friesland som kolonisternes hjemsted. Flamlændere var de med sikkerhed ikke.

Erhvervsnavne

Denne leksikale motivgruppe har fire repræsentanter i Amagerregistret: *Knipper, Mesmakers, Scholer, Smyt*. En *knipper* arbejdede med en saks eller knibtang, en *mesmaker* havde specialiseret sig i

at lave knive, en *scholer* var i lære hos en håndværker, og en *smyt* bearbejdede metal.

Tre erhversnavne er juxtapositive tilnavne: de har hverken artikel eller endelse. Denne slags tilnavne er typiske for den nordlige del af sprogområdet, jævnfør for eksempel de moderne efternavne *Dekker, Bakker, Kuiper, Smit*.⁴⁷ Kolonisterne fra 1500-tallet *Pieter Knipper, Gherryt Janss Scholer* og *Johan Smyt* skal derfor lokaliseres geografisk i de nordlige Nederlande. I den sydvestlige del, syd for Rhinen og Maas, var der på den tid kun former med foranstillet artikel, jævnfør for eksempel de moderne efternavne *De Decker, De Backer, De Smet, De Cuyper*.⁴⁸

At *Gherryt Johan Mesmakers* ligeledes vil have været hollænder kan afledes af hans fornavn *Gherryt*. Tilføjelsen af genitiv-s til erhvervsbetegnelsen har i dette tilfælde sandsynligvis patronymisk karakter: genitiv-s'et, der udtrykker et slægtskabsforhold, er her ikke, ligesom ved de øvrige treleddede navne, knyttet til mellemnavnet Johan, men til den tredje komponent.⁴⁹

Patronymika

Som tidligere nævnt udgør patronymikaene langt den største gruppe af tilnavne. Alt efter deres morfo-syntaktiske struktur kan man skelne mellem fem typer:

Med endelsen -zen/-sen. Ti patronymika og deres ortografiske varianter i Amagerregistret er dannet ved tilføjelse af suffikset *-sen* eller dettes ortografiske variant *-zen*, en forkortet og svækket form af det patronymikondannende element *-sone* (søn): *Albertzen, Arentzen, Dirxsen/Dirickssen, Euertzen, Gerritzen/Gerreitzen, Jansen, Olbrantzen, Pietersen Remmitzen, Siebrantzen/Syebrantzen*.

De såkaldte *-sen*-dannelser findes i vor tid i den centrale del af sprogområdet, fra den hollandske kyst op til den tyske grænse mod øst. Efternavne som *Hendriksen, Willemsen, Gerritsen* og *Derksen* er typiske for Holland, Utrecht og Gelderland. Det nederlandske *-sen*-område har i Flandern kun udløbere i det nordlige Waasland, men synes ellers ikke at nå længere sydpå end den nordlige del af den belgiske provins Antwerpen. Til gengæld er der en smal stribe langs den vestflamske kyst med enkelte isolerede relikter af fulde *-sone*-former, for eksempel *Florizoone, Jansseune*.⁵⁰

Ifølge Van Loon, der nøje har undersøgt den historiske udvikling af denne type patronymika, er der gode grunde til at antage, at *-sone*-navne har eksisteret i alle områderne, men systemet af ikke-arvelige *-sen*-navne er i de fleste sydnederlandske dialekter allerede tidligt, i begyndelsen af 1300-tallet, blevet afløst af arvelige patronymika med *-s*-genitiv.⁵¹ I den nordlige del af sprogområdet havde

I Store Magleby har skikken med at tage forældre-generationens navne holdt ved i århundreder. Grith Jan Theis (1737–1798) var datter af Jan Thijsen og Lijsbeth Gerrid Brouwers. Morfaderen var Gerrid Pietersen Brouwer, og mormoderen hed Geerd Adriaen Teunissen Bakkers. Grith havde tilnavnet »Pene Grith«, og når hun som bondepige blev portrætteret, var det måske, fordi hun angiveligt skulle have fået et barn med Christian 7. Billedet tilskrives Jens Juel og tilhører Nationalmuseet.

-sen-navnene dog en meget sej livskraft, og det kan den dag i dag ses i deres central-nederlandske udbredelse.⁵²

Med endelsen -ss og -z. Den største gruppe tilnavne ender på -ss:
Albertss, Andriess, Classs/Claesss, Corneliss, Dirxss/Dirrixss/

Dirrickss/Dirrixsss, Folkerss, Frerickss, Gertss, Harmisss, Harrickss, Hendrickss, Heynisss, Jacobss, Janss, Martss, Mewwess, Pieterss, Siemess/Siemanss/Siemenss, Syebrantss, Thewss/Theisss, Thoemess, Woutersss, Wybrantss, Wyllomss, Wytss. Disse navne er reducerede *-sen*-former, hvis ortografi afspejler overgangen fra suffigerede *-sen*-navne til *-s*-genitivpatronymika. De illustrerer fortrinligt i hvilket stadium den nederlandske tilnavnsdannelse befandt sig i begyndelsen af 1500-tallet, da bønderne udvandrede til Amager.

Kernen af *-s*-genitivområdet findes i dag i den østlige del af sprogområdet: i Belgien strækker det sig fra Ostflandern til Limburg, i Nederland omfatter det Limburg, ost-Nordbrabant, Overijssel, Drente, Groningen og Friesland.⁵³ I det central-nederlandske område opstod der også *-s*-genitiver, men disse kom til at stå ved siden af *-sen*-former, der kunne opretholde sig, især som fadernavne af typisk hollandske fornavne som *Gerrit* og *Derk*: *Gerritsen*, *Derksen*.

Lokaliseringen af de historiske navneformer med dobbelt *-ss*, der opstod ved reduktion af *-sen*, passer geografisk udmærket med Nordholland eller Vestfriesland, som ligger på grænsen til det nuværende *-sen*-område hvor der allerede tidligt forekom genitivnavne.⁵⁴ Ikke kun morfologisk, men også leksikalt er det tydeligt, at det drejer sig om nordlige navne: Næsten en fjerdedel af disse patronymika går tilbage til (vest-)frisisk fornavne: *Folker*, *Harm*, *Hark*, *Heine*, *Siemen*, *Sibrand*, *Wibrand*, *Wyt*.

Det samme gælder for kolonisternes tilnavne der ender på *-z*, hvor *z*-ortografien er et relikv af det oprindelige *-zone* (søn): *Arentz*, *Dirickz*, *Ghouertz*, *Jacopz*, *Remmerantz*, *Rwedertz*, *Sybytz*. Tre af disse seks tilnavne er baseret på et frisisk fornavn, nemlig (en variant af) *Sibald*, *Remmert* og *Rudbert*. Et tilnavn som *Arentz* kan dog også betragtes som en ret eksklusiv stavemåde af et oprindeligt genitiv-*s*.⁵⁵

Med endelsen *-s*. Amagerregistret indeholder en snes genitivpatronymika på *-s*: *Frays*, *Freriex*, *Jacops*, *Lawrens/Lawwerens*, *Powwels*, *Reyers*, *Rwdderts*, *Saskers*, *Steuens*, *Syemens*, *Wylloms/Willems*, *Wolters*. Hertil kommer efter al sandsynlighed også tilnavnene *Cornelis* og *Areys/Aries/Aryes*, der er dannet på grundlag af et kaldenavn, der ender på *-s*.

Ligesom det også var tilfældet ved mange navne på *-ss* og *-z*, peger de frisisk leksmer, med hvilke en del af disse patronymika er dannet (nemlig kaldenavnene *Rudbert*, *Sasker*, *Siemen*, *Reyer*), på den nordlige del af sprogområdet (i hvert fald ikke på Flandern).

I Nordholland fandtes allerede meget tidligt genitivpatronymika, der viser et stærkt bånd med frisisk: Alkmaar 1404: *heyinke*

diederts; 1482: *jacop pieters*; Hoorn 1457: *jacob reymerichs*.⁵⁶

Disse genitivnavne er ifølge Van Loon typiske for Vestfriesland. For eksempel er de stærkt repræsenteret i *Medemblik*, hvor de – måske under sydhollandsk indflydelse – også optræder med mellemnavne, som i *Aryaen Jansz Maerts*.⁵⁷

Tilnavnet *Wolters*, hvori *o+l+d/t* ikke er vokaliseret til diftongen *-ou*, skal af lydlige grunde lokaliseres i den nordøstlige del af sprogområdet, i Groningen, Drente eller Overijssel.

Med endelsen -is/es. Utvivlsomt frisiske, både leksikalt og morfologisk, er de ti patronymer med genitivendelse *-es/-is*: *Carsis*, *Entis*, *Fienis*, *Flores*, *Gollyes*, *Harkis/Herkis*, *Harmis*, *Hayes*, *Heinis*, *Meylyss*. Leksikalt genkendes de frisiske kaldenavne *Kars*, *Ente*, *Hark*, *Harm*, *Haie*, *Meile* i disse tilnavne.

Morfologisk set blev generaliseringen af genitiven på bekostning af de ældre *-sone*-navne i frisisk ledsaget af en fleksionsfornyelse. Så snart elementet *-zen* bortfaldt, blev den traditionelle genitivendelse *-a* ved svage patronymika erstattet af *-es/-is*, for eksempel Friesland 1465: *Hilbrand Sick(a) z(oen) = Hüilbrand Sickis*; 1491: *Bocka Poppa z(oen) = Bocka Poppes*.⁵⁸

Andre. Amagerregistret indeholder de frisiske patronymika *Frese/ Fries* og tilnavnet *Hasen*, afledt af fornavnet *Hase*, et kvindenavn af hollandsk oprindelse.⁵⁹

Desuden findes fire diminuerede personnavne i listen: *Artghins*, *Jonghytghin*, *Lwwtghins*, *Rengtghen*, hvoraf de sidste to er baseret på et frisisk leksem.

Syntese. Ud fra ovenstående onomastiske analyse er der ikke nogen grund til at antage, at der befandt sig flamlændere blandt kolonisterne. Tværtimod: Personnavnene i Amagerregistret opviser talrige leksikalske og grammatiske træk, der peger på Nordholland eller Vestfriesland som kolonisternes oprindelsessted.

Umiskendeligt hollandske er tilnavnene med *-sen/-zen*-suffikset, de reducerede former på *-ss/-z* og fornavne som *Gherrit* og *Arent*. Desuden indeholder listen en del frisiske navne. Utvivlsomt frisiske er de genitiviske tilnavne på *-is/-es* og de talrige frisiske fornavne som *Harke*, *Folker*, *Meinert*, *Sasker*, *Siebrant*, *Siemen*, *Wibrant*, *Olbrant*, *Reyer*, der både bruges som fornavne og som basis for patronymiske tilnavne.

Kolonisternes personnavne, der i 1521 blev nedfældet i Amagerregistret er et øjebliksbillede af den daværende navngivningspraksis i Vestfriesland. De viser, at frisiske navne i denne region var i brug i lang tid, ved siden af hollandske eller almen-nederlandske navne.

I byens Zwaag i nærheden af Hoorn i Holland findes gadenavnet Wierdijk. Præcis samme navn bruges også i Dragør. Her stammer navnet fra diget, som adskilte de dyrkede marker fra landsbyens fællede. I dag er det en vej i en moderne boligbebyggelse, hvor beboerne både fysisk og sprogligt lever ovenpå de historiske rødder. Foto: Historisk Arkiv Dragør.

Konklusion

Ovenfor har jeg med primært lingvistiske argumenter forsøgt at påvise, at der ikke er grund til at tvivle på kolonisternes hollandske oprindelse.

Ud over, at der i Christian 2.'s privilegiebrev (1521) konsekvent er tale om *hollan(t)s(ch)* (og ikke om *vla(e)msch*), og at de få dialekthistoriske spor fører til Nordholland, og ikke til Flandern, er det især den onomastiske analyse af de første kolonisters navne i Amagerregistret, der kan bidrage til at løse kontroversen. Denne analyse udelukker Flandern som kolonisternes hjemsted: Ikke et eneste navn i Amagerregistret tilhører en navnetype, der kun forekommer i Flandern. Tværtimod indeholder listen talrige for- og tilnavne, som kun kunne bæres af hollændere og mere specifikt vestfrisere. Ud fra de stærkt regionalt forankrede navne at dømme må disse migranter have dannet et relativt lukket fællesskab. Sammenlignet med, hvad der står i den latinske bykrønike fra Hoorn,⁶⁰ er det højst sandsynligt, at byen Hoorns retsområde har været centret for rekrutteringen for udvandringen til Amager.

Både på onomastisk og historisk grundlag kan Holland/Flandern-kontroversen nu afgøres til fordel for Holland. Der kan ikke længere herske tvivl om, at kolonisterne, der prøvede lykken på Amager i begyndelsen af 1500-tallet, ikke kom fra Flandern, men fra de nordlige Nederlande, og mere specifikt fra området omkring byen Hoorn i Vestfriesland.

Bilag: transskription af Amagerregistret

Transskriptionen indeholder følgende mindre tilpasninger:

1. »langt« s er gengivet som »rundt« s
2. initialerne J og I er tilpasset den moderne (nederlandske) stavemåde: *Johan vs Issebrant*
3. abbreviaturer (for eksempel nasalstreger) er opløst og kursiveret
4. både person- og stednavnene er skrevet med stort begyndelsesbogstav.
For overskuelighedens skyld er der tilføjet en linjenummerering og vises stednavnene med fed skrift.

[fol. 1r] Op West Suntbw

1. Johan Lawrens	9. Pieter Dirxsen
2. Thonis Lawwerens	10. Pieter Frieriex
3. Lwttghin Pieterss	11. Koen Rwdderts
4. Gherryt Janss Scholer	12. Nanne Classs
5. Iff Meylyss	13. Meinert Jansen
6. Claes Herkis	14. Cornelius Pieterss
7. Arys Arentz	15. Johan Martss
8. Marten Pieterss	16. Euert Euertzen

[fol. 1v] Op Oest Swntbw

1. Jacop Classs	12. Johan Syemens
2. Johan Classs	13. Reyer Dirxss
3. Meinert Gollyes	14. Hendrick Dirxsen
4. Willom Meyssys	15. Dyrick Lwttghins
5. Derick Areys	16. Pieter Albertss
6. Willom Steuens	17. Pyel Wybrantss
7. Cornelius Jacops	18. Cornelius Remmitzen
8. Johan Saskers	19. Taedt Harkis
9. Hendrick Dirxsen	20. Herke Wylloms
10. Olbrant Harmis	21. Wyllom [Jacobss] Carsis
11. Johan Dirxss	22. Nanne Jacopz

[fol. 2r] Op Cleine Maekebw

1. Johan Andriess
2. Pieter Pieters
3. Johan Harmiss
4. Olfert Harrickss
5. Jacob Siemess
6. Floeris Gertss
7. Ryck Siemess
8. Frans Areis
9. Gherlich Tryen Piet Flores
10. Doede Fries
11. Bart Sybytz
12. Gherrit Johan Mesmakers
13. Gherreit Dirrickss
14. Jacop Frese
15. Albert Mewwess
16. Harck Remmerantz
17. Claes Classs
18. Arys Dirrickss
19. Claes Janss
20. Jacob Jacobss
21. Jacob Pieterss

[fol. 2v] Op Timmerop

1. Powwels Olbrantzen
2. Johan Cornelis
3. Reyer Hwegen
4. Johan Reyers
5. Derick Aries
6. Aries Claesss
7. Arent Janss
8. Johan Artghins
9. Issebrant Classs
10. Gherreit Wolters
11. Pieter Dirrixss
12. Johan Hautzen
13. Gherreit Janss
14. Pieter Dirxsen
15. Willom van Tessel
16. Pieter van Egmont
17. Issebrant Janss

Op Scheleghert

1. Meinert [w] Willems
2. Pieter Frerix
3. Albert Albertzen
4. Derick Dirrickss
5. Syewert Aryes

[fol. 3r] Op Wldrop ende op Wybrych

1. Johan Harkis
2. Claes Martss
3. Johan Siemanss
4. Folkar Frerickss
5. Claes Gerrizen
Claes Gerritzen ende Volker Frerickss
6. Pieter Siebrantzen
7. Willom Frerickss
8. Areys Rwedertz
9. Johan Matthies
10. Cornelius Pieterss
11. Cornelis Pieterss

[fol. 3v] Op Tornbw

1. Derick Gerreitzen
2. Claes Janss
3. Johan Smyt
4. Siebrant Pieterss
5. Cornelis Corneliss
6. Reyer Euertzen
7. Lowweris Frays
8. Cateriene Jacops
9. Mathys Euertzen
10. Claes Janss
11. Pieter Knipper
12. Trien Pieter Wylloms
13. Claes Jacobss
14. Johan Jonghytghin
15. Johan Powwels
16. Claes Ghouertz
17. Ghwert Jan Dirickz

Op [casdrop] Casdrop

1. Wyllom Entis
2. Hylbrant Jansen
3. Pieter Classs
4. Lambert Pieterss
5. Jacob Reyers
6. Jacob Rengtghen
7. Derick Jansen
8. Johan Janss
9. Isebrant Dirickssen Tomshoff

[fol. 4r] Op Groete Maeckelbw

1. Lwcas Janss
2. Cornelis Wytss
3. Johan Janss
4. Jacob Janss
5. Gherreyt Classs
6. Folkart Martss
7. Lambert Pieterss
8. Claes Thoemess
9. Johan (heft ontfangen ii^c marck) Fienis
10. Albert Dirrickss
11. Dirick Dirrickss
12. Lyeffert Lwttghins
13. Haeyke Pieterss
14. Jacob Janss
15. Johan Pieterss
16. Pieter [~~Ariss~~] Arentzen
17. Pieter Pieterss
18. Cornelius Claesss
19. Johan Hayes
20. Ren Wyllomss
21. Frerick Heyniss
22. Jacop Dirrixss
23. Johan Wowterss
24. Claes Wowterss
25. [fol. 4v] Claes Heinis
26. Johan Pieterss
27. Johan Pieterss
28. Jeleis Siemenss
29. Johan Hasen
30. Jacop Pieterss
31. Cornelius Janss
32. Gherreit Pieterss
33. Derick Jacobss
34. Wyllom Thewsss
35. Broen Classs
36. Pieter Syebrantss
37. Hendrick Cornelis
38. Cornelis Hendrickss
39. Albert Folkerss
40. Jacob Theiss
41. Pieter Syebrantzen
42. Frerick Pietersen
43. Hendrick Jansen
44. Jacob Harmis